ZfWT
Vol. 6, No. 3 (2014)
Zeitschrift für die Welt der Türken
Journal of World of Turks

KEMANDA MARTELE YAY TEKNİĞİNİN ÖĞRETİLMESİNDE TÜRK HALK EZGİLERİNİN KULLANILMASI

UTILIZATION OF TURKISH FOLK TUNES IN TEACHING MARTELE TECHNIQUE IN VIOLIN

Mehmet AKPINAR[*]

Özet:

Müzik eğitimi veren kurumlardaki eğitimin en temel ve en önemli boyutunu çalgı eğitimi ve öğretimi oluşturmaktadır. Keman eğitimi ise hem kemanın etkili sesi, geniş kullanım alanı, zengin repertuarı, hem de her türlü müziğin icrasında kullanılabilmesi özelliğiyle, çalgı eğitimi içerisinde önemli bir işleve sahiptir. İşte bu öneminden dolayı bu çalışmada keman eğitiminin önemli bir boyutunu oluşturan yay tekniklerinden martele çalma tekniği ele alınmış ve bu tekniğin öğretilmesinde Türk halk ezgilerinin kullanılma yöntemleri araştırılmıştır. Bunun için çok sayıda halk ezgisi incelenmiş ve martele tekniğine uygun olduğu düşünülen üç ezgi örneklem grubu olarak seçilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Türk Halk Müziği, Keman Eğitimi, Yay Tekniği.

Abstract:

Musical instrument eduction is the most essential and important component of music education in instutions. The violin's touching sound, wide area of utilization in music education and rich repertoire make violin education have an important function in instrument education. Therefore, in this study, the spicatto technique – being one of the impotant techniques in violin – is addressed and utilization of Turkish folk tunes in teaching spiccato technique in violin is investigated. Among a large spectrum of folk tunes, three which are considered convenient for teaching spiccato technique are selected as sample of this study.

Key words: Turkish Folk Music, Violin Education, Bowing Techniques.

[*] Yrd. Doç. Dr., Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Müzik Eğitimi Bölümü - Ankara
makpinar@gazi.edu.tr

GİRİŞ

Türk Halk Müziği

Türk halk müziği Türk folklorunun önemli bir boyutunu oluşturmaktadır. Halk müziği denince akla ilk gelen ait oldukları toplumların gelenek, görenek, örf, adet, duygu, düşünce vb. birçok yaşam tarzını işleyip dile getiren sözlü ve sözsüz ezgiler akla gelmektedir.

Türk halk müziği denince ise Türk halkının tarihsel gelişim süreci içerisinde oluşan ve bütün bu özellikleri üzerlerinde taşıyan türküler, uzun havalar, oyun havaları vb. halk ezgileri akla gelmektedir. Türk halk müziğinin yaratılmasında, yaşatılmasında ve günümüze kadar ulaşmasında büyük emekleri olan âşıklarımız, ozanlarımız, onların değişik düzenli bağlamaları ve yanık sesleri akla gelmektedir. Türk halk müziğinin en önemli boyutunu oluşturan türkü kelimesi de Türk' e ait demektir. Halk müziğinde bir tür olan türküler incelendiğinde Anadolu da yaşayan insanların yaşayış biçimleri, acıları, ölümleri, inançları, şiirleri, ritimleri, çalgıları, söyleme biçimleri vb. açıkça görülebilir (Akpınar, 2012, s. 481).

Türk halk müziği aynı zamanda Türk halk edebiyatıyla da doğrudan ilişkilidir. Türk halk edebiyatındaki mani, koşma, varsağı, hoyrat vb. ürünler halk müziği ile birlikte gelişimini sürdürmekte, söz ve müziğin birbirini tamamladığı görülmektedir. Ayrıca yöredeki şive farklılıkların da müziğe yansıdığı görülmektedir (Nacakcı, 2007, s. 5).

Türk halk müziğinin en önemli özelliği toplumun malı oluşu, buna bağlı olarak da o toplumun ortak duygularını taşımasıdır. Halk müzikleri kaynakları itibarıyla her eser gibi ferdi olsalar bile, zamanla sadece yaratıcılarının unutulmalarından değil, halkın dilinde dolaşa dolaşa, meçhul sanatkârların elinde ve belleğinde şekil, hatta konu değiştirerek bireyselliklerini kaybederler. Buna folklorik oluşum (anonim olma) dönemi diyebiliriz (Sürmen, 1982, s. 145).

Türk halk müziği içerisinde yer alan eserleri, sözlü ve sözsüz olmak üzere iki kısımda sınıflandırmak mümkündür. Sözlü Türk halk müziği bütün türküleri ve türkülü oyun havalarını, sözsüz Türk halk müziği ise türküsüz oyun havaları ile saz havalarını kapsar.

Türk halk müziği çalgıları çalınışlarına göre, tezeneli, yaylı, üflemeli ve vurmalı çalgılar olarak dört grupta ele alınabilir.

1.Tezeneli çalgılar; bağlama, divan, cura ve tar, v.b,

2. Yaylı çalgılar; kabak kemane, Karadeniz kemençesi, vb.

3. Üflemeli çalgılar; kaval, sipsi, tulum, mey, zurna vb.

4. Vurmalı çalgılar; asma davul, koltuk davulu, darbuka, bendir, def, zilli def, kaşık, zil, vb.

Keman ve Keman Eğitimi

Keman, yaylı çalgılar ailesinin en küçük boyutlu olan üyesidir. Gerek ses renginin etkileyici güzelliği, gerek teknik kapasite, gerekse her türden müziğin icrasında kullanılması vb. özellikleri ona ayrı bir önem kazandırmıştır. Tınısındaki sıcaklık, duygusal anlatım zenginliği ve geniş bir ses alanına sahip olması açısından da ideal bir solo çalgıdır. Orkestra, oda müziği ve Türk müziği topluluklarındaki rolü büyük değer taşır.

Yüreğir'e göre (1997) Keman, ses üretimi ve tını yönünden bütün çalgıların en esnek ve en verimli örneğidir. Bu konuda neredeyse, insan sesine yaklaşır. On yedinci yüzyıldan beri gelişen zengin bir keman edebiyatı, sanatçının eğitimini, parmaklarına ve yaya hâkim olmasını mümkün kılar. Keman çalmada sağ ve sol elin kendi işlevlerine tam uyumuyla insan beyninin üst merkezlerinden gelen uyarılar, istenen tını, gürlük ve karakterde keman sesinin oluşumuyla sonuçlanır (Çuhadar, 2009, s. 122).

Ülkemizde keman eğitiminin Cumhuriyet öncesine kadar uzanan bir geçmişi vardır. Ancak, kimi dönemlerde bu çalışmalar düzenlilik ve süreklilik gösteremediği için pek etkili ve verimli olamamış, gerçek anlamdaki ciddi çalışmalar Cumhuriyetin ilanından sonra başlamıştır. 1924 yılında Musiki Muallim Mektebi'nin, 1936 yılında da Ankara Devlet Konservatuarı'nın açılmasıyla önemli bir boyut kazanmıştır. Ancak; Türkiye'deki keman eğitimi uzun yıllar hemen hemen tüm yönleriyle (öğretmen, araç-gereç, metot) dışa bağımlı bir biçimde uygulanmıştır.(Akpınar, 2001, s. 7).

Günümüzde keman eğitimi Konservatuarlarda, Güzel Sanatlar Fakülteleri Müzik Bölümlerinde, Eğitim Fakülteleri Müzik Öğretmenliği Anabilim Dallarında, Güzel Sanatlar ve Spor Liselerinde, bazı kurum ve kuruluşların açtığı kurslarda ve özel dershanelerde yaygın bir biçimde yer almaktadır.

Türkiye'de uygulanmakta olan keman eğitimi, "İnsanın doğasına (yapısına) uygunluk", "Kemanın yapısına uygunluk", "İnsanın doğası ile kemanın yapısı arasında uygunluk", "Türk Müziğine dayalılık", "Evrensel müziğe açık oluşluk", "Çağdaş eğitim ilkelerine uygunluk", "Türkiye'nin somut koşullarıyla tutarlılık", vb. ilkelerle temellen dirilirse, onlara göre yeniden biçimlendirilip yönlendirilirse çağdaş bir yapıya, sağlıklı bir işlerliğe kavuşturulabilir (Günay ve Uçan, 1980, s. 3).

Görüldüğü üzere Çağdaş Türk keman eğitimi gerçekleştirilirken göz önünde bulundurulması gereken birçok temel ilke söz konusudur. Bu temel

ilkeler arasında "insanın doğasına (yapısına) uygunluk", "Türk müziğine dayalılık", Türkiye'nin somut koşullarıyla tutarlılık" gibi kültürel ve bölgesel ilkeler önemli bir ölçüde yer almaktadır. Bu nedenle keman eğitimi sürecinde gerek entonasyon problemlerinin giderilmesinde, gerekse de sağ ve sol el tekniklerinin öğretilmesinde Türk halk ezgilerinden yararlanma hem yakından uzağa ilkesine uygun olacak hem de keman eğitimini daha etkili ve verimli hale getirebilecektir.

Kemanda Yay Teknikleri

Keman eğitiminde yayın doğru tutulması ve kullanılması keman çalmanın en önemli unsurlarından birisidir. Yay kullanımı, kemanda sesi üretmeye, sürdürmeye ve bütün yay tekniklerini uygulamaya yönelik olduğundan, yayın doğru tutulmasına ve kullanılmasına büyük önem verilmelidir. Bu nedenle yay tutuşlarında sağ el parmaklarının doğru biçimde yerlerinde olmasına dikkat edilmelidir. Çünkü yay kullanımı, kemandan çıkan sesin kalitesi, yoğunluğu ve rengi ile doğrudan ilişkilidir.

Keman çalmada kullanılan temel yay teknikleri, detaşe, legato, martele, stakato ve spikato dur. Bunlardan martele, detaşe ve legato yay tekniklerinden sonra keman çalmada en fazla kullanılan yay tekniklerinden birisidir.

Kemanda "ısırtılı-kesintili çalma" tekniğine uluslararası keman müziği dilinde "martele çalma" tekniği denir. Martele tekniğine Türkçede "çekiçleme" veya "kakma" da denir. Çekiçleme kısa, güçlü ve sert olur. Martele sesler kısa, keskin ve sivri tınlar; sert, kuru ve tok bir etki bırakır. Fransızca kökenli martele terimi yerine bazen aynı kökten türeme İtalyanca "martellato" terimi de kullanılır. Martele tekniğiyle yayı ani çekiş ve ani durduruş veya ani itiş ve ani durduruş devinimleriyle telin titreşimi tam sınırlandırılıp kesintiye uğratılır. Yay; kısa, keskin ve teli çekiçle dövüyor veya kakıyormuşçasına kullanılarak kısa, sert, kuru ve sivri bir ses elde edilir. Martele çalma tekniği, yazılı olarak, ünlem işaretinin noktası gibi ucu sivri bir nokta işaretiyle gösterilir.(Uçan, 2005, s. 90).

Stowel'a göre martele yay tekniğinin uygulanışına yayın uç noktasında başlanmalıdır. Yay kullanımı sırasında, sağ el işaret parmağı ile yaya basınç uygulanmalı ve her bir notaya ayrı ayrı keskin bir biçimde, eşit basınçla başlanmalıdır. Sağ el ön kolu bilek ile küçük hareketlerle takip edilmelidir. Eğer uygulanışı yavaş tempoda ise ve bundan dolayı büyük yay kullanılıyorsa, her bir nota arasında biraz boşluk gerekmektedir. Uygulanışı sırasında yay telden asla kaldırılmamalıdır.(Karadeniz, 2010, s. 50).

Galamian'a göre (1962) martele tekniğinin uygulanışı tel üzerine basınç gerektirdiğinden, yay noktasına yakın yerlerde el ve kol, basınç ve ağırlık geçişini sağlayabilecek şekilde tutulmalıdır. Bilek alçak olmalı ve alt kol hafif bir eğim kazanmalıdır. (Çuhadar, 2009, s. 126).

Temel (basit) martele ve sürekli (uzun) martele olmak üzere iki çeşit marteleden söz etmek mümkündür.

Temel (basit) martele; Bütün yaydan en küçük bölüme kadar her büyüklükteki yay dilimi ile uygulanabilir. Ayrıca topuktan uca kadar yayın her bölümünde de martele yapılabilir. Eğer yay çekişin sonunda yaya baskı tamamen kaldırılmazsa, martele sesin kalitesi bozulur. Yayın durduğu noktada fazla baskıdan kaynaklanan cızırtıya yada, diğer sese geçerken yaya erken bir baskı uygulamaya kesinlikle meydan verilmemelidir.(Tamer, 2002, s. 17).

Sürekli uzun martele; Bu teknik, martele gibi başlayan bir detaşe çekiştir. Martele çekişin başlangıcı için söylenenlerin hepsi burada da geçerlidir. Ama kısa başlangıçtan sonra ses uzun ve ifadeli bir çekişle sürdürülür. Çabuk çekerek yapılan başlangıçtan sonra yayın hızı düşürülüp ses sakinleşmelidir. Böylece cızırtıda önlenmiş olur.(Tamer, 2002, s. 19, 20).

1. YÖNTEM

1.1. Evren ve Örneklem

Bu araştırmanın evrenini sözsüz Türk halk ezgileri, örneklem gurubunu ise değişik yörelerden ve makamlardan seçilmiş olan Kervan ve Temirağa adlı iki sözsüz Türk halk ezgisi oluşturmaktadır.

1.2. Verilerin Toplanması

Araştırmada yer alan teorik bilgiler ile üzerinde çalışılan halk ezgileri, kaynak tarama yöntemiyle oluşturulmuştur

1.3.Verilerin Çözümlenmesi

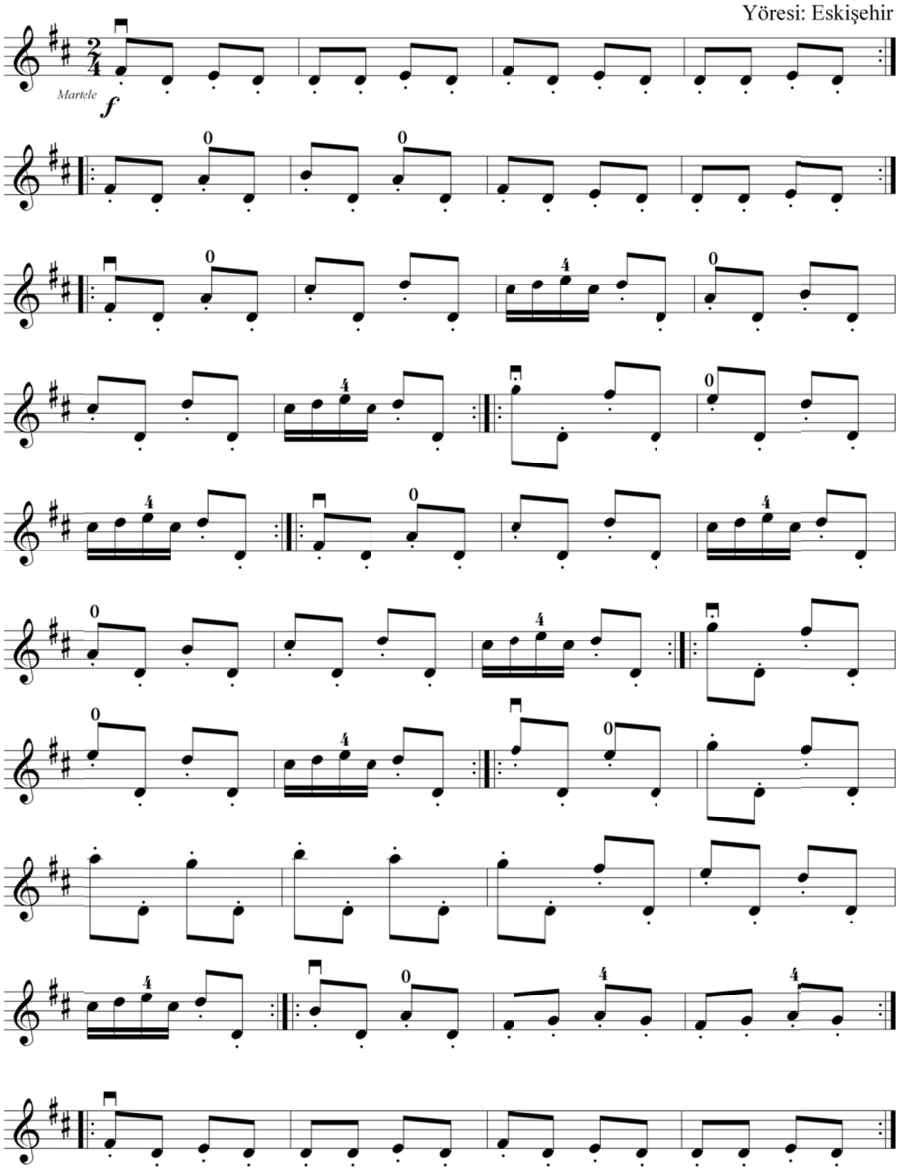
Martele yay tekniğinin öğretilmesinde Türk halk ezgilerinden yararlanma yöntemleri araştırılırken, ezgilerin genel karakterleri, makamsal yapıları, bölgesel özellikleri ve geleneksel icra ediliş biçimleri incelenmiş, yay ve parmak numaraları ile ilgili çalışmalar yapılmıştır.

2. BULGULAR VE YORUM

Bu bölümde Martele yay tekniği ile çalmaya uygun olduğu düşünülen ve değişik bölgelerden ve makamlardan seçilmiş iki sözsüz Türk halk ezgisi yer almaktadır.

Kervan

Uyarlama: Mehmet Akpınar
Yöresi: Eskişehir
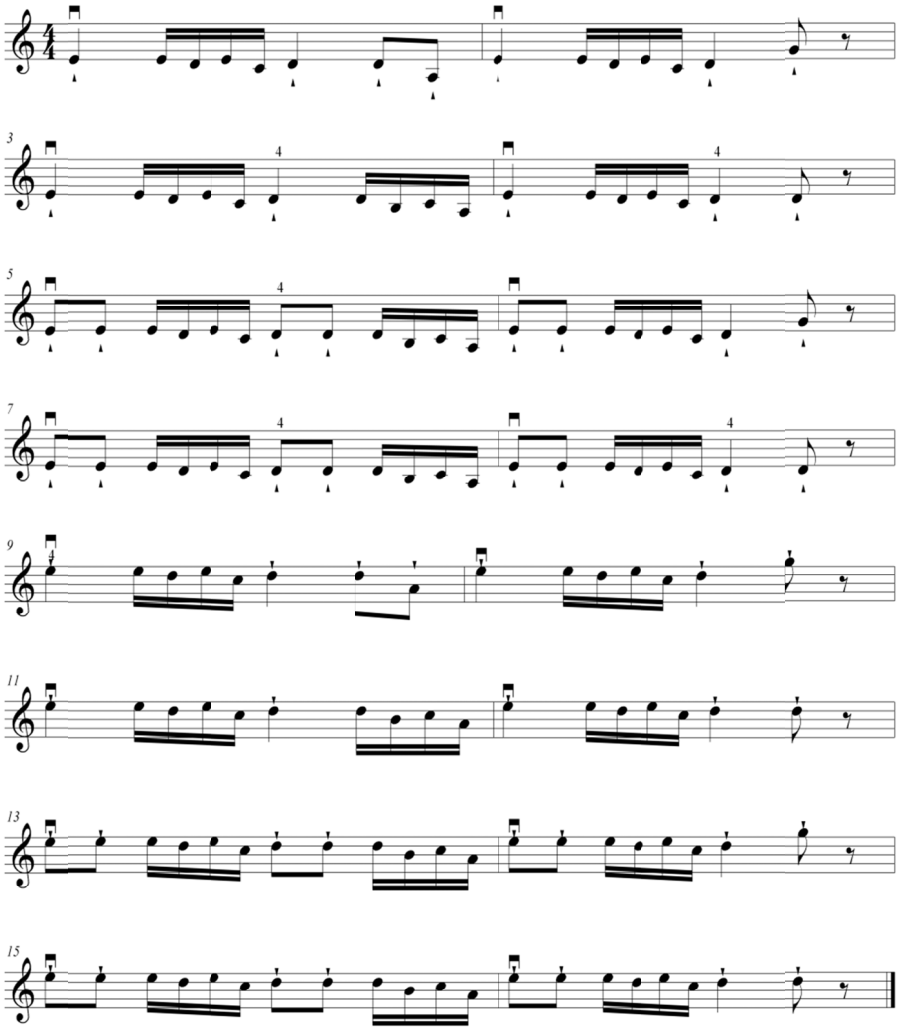

ZfWT
Vol. 6, No. 3 (2014)
Zeitschrift für die Welt der Türken
Journal of World of Turks

Temirağa

Uyarlama: Mehmet AKPINAR

Yöresi: Sivas

©

3. SONUÇ VE ÖNERİLER

1. Halk ezgilerimiz evrensel bir çalgı olan keman ile özü bozulmadan daha dinamik, daha etkili ve çağın gereğine uygun olarak çalınabilir.

2.Halk ezgilerimiz kendi doğal yapıları ile bile çeşitli keman çalma tekniklerini öğrencilere kazandırmada yardımcı olabilecek bir yapıdadır.

3. Keman eğitimi sürecinde Türk halk ezgilerinden yararlanılması, keman eğitiminin "çevreden evrene", "Türk müziğine dayalılık", "Türkiye'nin somut koşulları ile tutarlılık" gibi ilkeleri ile bağdaşacağından olumlu sonuçlar verebilecektir. Böylece Türk halk müziği hem etkin olarak keman eğitiminde kullanılabilecek, hem de çeşitli keman çalma tekniklerinin öğretilmesinde katkı sağlayabilecektir.

4. Türk halk ezgileri geleneksel ve ulusallığın ötesinde akademik ve evrensel bir işleve sahip olabilecektir.

5. Türk halk ezgiler belli makamsal seyir özellikleri taşıdıkları için kolay ezberlenebilmektedir. Bu durum da hem keman eğitimini daha zevkli, verimli ve dinamik hale gelebilecek, hem de öğrenmede bazı kolaylıklar sağlanabilecektir.

6. Keman eğitiminde Türk halk ezgilerinin kullanılması amacı ile yapılacak çalışmalar bu alanda zengin bir repertuar oluşturulmasına katkı sağlayacak ve yapılacak olan yeni çalışmalara ve yeni araştırmacılara yol gösterebilecektir.

KAYNAKLAR

Akpınar, M. (2001). *Türkiye'deki Üniversitelerin Eğitim Fakülteleri Güzel Sanatlar Eğitimi Bölümleri Müzik Öğretmenliği Anabilim Dallarındaki Keman Öğretiminde Makamsal Ezgilerin Kullanılma Durumları.* Yayımlanmamış Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.

Akpınar, M. (2012). Gefad / Güjgef. *Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, (32).

Çuhadar, H. (2009). *Kemanda Çalma Teknikleri.* Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, *18* (1).

Günay, E. ve Uçan, A. (1980). *Çevreden Evrene Keman Eğitimi 1.* Ankara: Yeni Dağarcık Yayınları

Karadeniz, C. K. (2010). *Keman Çalmada Kullanılan Yay Tekniklerinin Uygulanmasına İlişkin İnceleme.* Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Nacakcı, Z. (2007). *Halk Ezgilerine Dayalı Viyola Albümü.* Ankara: Feryal Matbacılık.

Sürmen, E. (1982). Türk Halk Müziği ve Oyunları. *Folklor Dergisi*, *1* (4).

Tamer, F. (2002). *Kemanda Yay Teknikleri.* Yüksek Lisans Sanat Eseri Çalışması Raporu, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Uçan, A. (2005). *Anadolu Güzel Sanatlar Liseleri İçin Keman Ders Kitabı Lise 1* (1. Baskı). Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı.